

CONTROVERSIARUM
DE BONIS OPERIBUS IN PARTICULARI

LIBER TERTIUS

DE ELEEMOSYNA.

CAPUT PRIMUM.

Quid sit eleemosyna.

De eleemosyna vix ullæ sunt controversiæ cum hæreticis nostri temporis, tamen de ipsa quoque nobis disserendum esse censuimus, ne videlicet eam a jejunio et oratione disjungeremus. Sequemur autem in hac tota disputatione vestigia sancti Thomæ, et ea quæ ipse docet, in 2. 2. quæst. 32. vel pleniora efficere conabimur, vel clariora.

Igitur de eleemosyna octo capita tractanda esse videntur. Quid sit eleemosyna. Quæ sint, et quot genera eleemosynæ. Quis sit ejus fructus et finis. Sitne præceptum aliquod de eleemosyna faciendâ. Quibus ex rebus corporalis eleemosyna fieri debeat, ubi de male partis, de supervacaneis, de necessariis operibus disseretur. A quo sit eleemosyna faciendâ. Cui sit faciendâ. Qua ratione et modo sit faciendâ.

Ac ut a definitione incipiamus, eleemosyna definiri potest. « Opus quo datur aliquid indigenti ex misericordia ». Est enim eleemosyna proprie actus misericordiæ, quæ virtus miseriam respicit, ut eam tollat, ac per hoc relationem habet ad indigentem et miserum. Id perspicuum est primum ex nomine. Dicitur enim eleemosyna a verbo Græco ἐλεῖν, quod est misereor. Deinde ex Scripturis, quæ per misericordiam eleemosynam describunt. Proverbior. XIX. *Fæneratur*

Deo, qui miseretur pauperis. Et Daniel. IV. *Peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates tuas misericordiis pauperum* (1). Tertio, ex S. Augustino, qui in Enchirid. cap. 76. « Est enim, inquit, eleemosyna opus misericordiæ ». Denique ex communi sensu omnium gentium. Nemo enim eleemosyna vocat id, quod datur non egenti, et omnes eleemosynam vocant, quam pauperes a divitibus petunt, et quam divites pauperibus erogant.

Quamvis autem eleemosyna sit actus elicitus misericordiæ, tamen imperatur a charitate, et adjuvatur a liberalitate: *Charitas enim benigna est.* I ad Cor. XIII. *Et qui viderit fratrem suum necessitatem habere, et clauderit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* I Joan. III. (2). Liberalitas autem removet avaritiam, quæ sæpe impedit eleemosynam, et promptum facit dandum, quæ promptitudo facit hilarem datorem, qualem diligit Deus. Denique S. Ambrosius, in II. lib. de officiis, cap. 15. liberalitatis effectum eleemosynam esse docet, quoniam vix fieri potest, ut aut avarus eleemosynas faciat, aut liberalis eas non faciat.

Illud autem hoc loco non est omittendum, eleemosynam sine charitate factam, atque ut est actus solius misericordiæ, quæ est virtus moralis, vere proprieque eleemosynam dici posse: cum in Scripturis et Patrum libris absolute, ac simpliciter eleemosynæ dicantur, quas peccatores faciunt, ut perspicuum est ex cap. IV. Danielis, ex cap. VI. Matth. ex cap. XI. Lucæ, et ex Augustino in Enchirid. cap. 75. et 76. et lib. XXI. de Civit.

(1) Prov. XIX, 17; Dan. IV, 24. — (2) I Cor. XIII, 4; I Joan. III, 17.

Dei, cap. 22. et sequentibus. Quia tamen virtutes morales sine charitate non sunt omnino perfectæ virtutes, quamvis veræ virtutes esse possint, ut S. Thomas docet in 2. 2. quæst. 23. art. 7. Ideo si eleemosyna sumatur pro actu perfectæ virtutis, sive pro actu misericordiæ a charitate imperato, non dicitur eleemosynas facere, nisi materialiter, qui sine charitate eleemosynas faciet.

CAPUT II.

De partitione eleemosynæ.

Partiuntur eleemosynam theologo in duo genera: alias enim corporales, alias spirituales esse docent; utrumque autem genus in septem quasi formas et species dividunt. Et quidem S. Thomas elegantem hujus numeri rationem reddit. Sed nos paulo fortasse brevius et planius rem eandem exponemus.

Primum igitur omnis humana miseria, aut ad corpus, aut ad animam pertinet. Quæ pertinet ad corpus aut in vita toleratur, aut post mortem. Quæ toleratur in vita, vel est carentia earum rerum, quibus omnes egent, vel est aliquorum specialis ærumna. Carentia earum rerum, quibus omnes egent, aut est interior, ut carentia cibi et potus: aut exterior, ut carentia vestium et domicilii. Atque his quatuor corporalibus miseriis respondent quatuor genera eleemosynæ, pascere esurientem, potare sitientem, vestire nudum, excipere hospitio peregrinum.

Ærumnæ speciales duæ sunt. Altera interior, morbus. Altera exterior, captivitas. Quibus respondent duo alia genera eleemosynæ, visitare ægrotum, redimere captivum. Atque ad ejusmodi eleemosynas revocantur omnia similia officia, quæ proximis exhibemus, sive propter internas miseras depellendas, ut dirigere cæcos, sustentare claudos, regere paralyticos; sive propter externas, ut protegere viduas, ac pupillos, solvere debita pauperum, dotem providere virginibus, et alia id genus. Miseria post mortem est carentia sepulturæ, cui respondet ultimum genus eleemosynæ corporalis, quod est sepelire defunctos; cui possunt adjungi pompa funebris, executio testamenti, et alia, quæ fieri solent ab amicis in gratiam defunctorum.

Jam vero miseria, quæ pertinet ad animam, aut culpa est, aut pœna: si culpa, non

potest ea simpliciter a nobis tolli, potest tamen juvari, qui in eam incidit, tribus modis. Primo, oratione ad Deum. Secundo, remissione injuriæ. Tertio, correptione fraterna. Si pœna est, aut intellectum lædit, ut ignorantia, tum theoricæ, tum practicæ, aut affectum, ut tristitia, ac dolor: aut consuetudine cum aliis, ut morositas, id est, incommoditas et difficultas morum. Et quidem ignorantia theoricæ mederi possumus per doctrinam, practicæ per consilium, tristitia per consolationem, morositatis per patientiam. Atque hæc sunt septem genera eleemosynæ spiritualis, orare pro peccatoribus, condonare injurias, corripere delinquentes, docere imperitos, consilium imprudentibus dare, consolari afflictos, tolerare alienam infirmitatem.

Neque desunt testimonia Scripturæ divinæ, quibus hæc omnia genera eleemosynæ vel imperantur, vel laudantur. Prima sex genera eleemosynæ corporalis habentur Matth. XXV. Septimum genus Tobia XII. Primum genus eleemosynæ spiritualis habetur Matth. V. *Orate pro persequentibus, et calumniantibus vos.* Secundum, Matth. VI. *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester dimittet vobis.* Tertium, Matt. XVIII. *Si veccaverit in te frater tuus, vade et corripue eum etc.* Quartum, Matth. V. *Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Quintum, ad Galat. VI. *Si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis.* Sextum, *Consolamini pusillanimes,* I ad Thessal. V. Septimum, *supportantes invicem;* ad Ephesios IV. et ad Roman. XV. *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere* (1).

Ex his omnibus nihil est, quod ab hæreticis in controversiam revocetur, excepta sepultura, præsertim cum Dominus Matthæi XXV. cum opera misericordiæ corporalis enumeraret et commendaret, non sine ratione solum omiserit officium sepulturæ. Sed de hac re disseruimus in II. lib. de Purgatorio, extremo.

(1) Mat. V, 44; ib. VI, 15; ib. XVIII, 15; ib. V, 19; Gal. VI, 1; I Thess. V, 14; Eph. IV, 2; Rom. XV, 1.

CAPUT III.

Eleemosynas non sufficere ad salutem sine fide, spe, dilectione, pœnitentia, aliisque ad salutem præsidiis.

De fructu eleemosynæ, quod erat tertium caput initio propositum, duo sunt errores contrarii. Unus quorundam veterum, qui nimis multum eleemosynæ tribuebant; alter recentiorum, qui nimis parum tribuunt. Scribit igitur S. Augustinus in libro XXI. de Civit. Dei, cap. 22. de prioribus hoc modo: « Comperi etiam quosdam putare, eos tantummodo arduos illius æternitate supplicii, qui pro peccatis suis facere dignas eleemosynas negligunt: juxta illud Jacobi: Judicium autem sine misericordia ei, qui non facit misericordiam. Qui ergo fecerit, inquit, quamvis mores in melius non mutaverit, sed inter ipsas suas eleemosynas nefarie, ac nequiter vixerit, judicium illi cum misericordia futurum est: ut aut nulla damnatione plectatur, aut post aliquod tempus, sive parvum, sive prolixum, ab illa damnatione liberetur ». Hæc ille.

Quamvis autem hæc sententia, quæ peccatoribus sine pœnitentia de hac vita migrantibus per eleemosynas aditum ad salutem aperit, non careat argumentis in speciem magnis et difficilibus, tamen sine dubio falsa est, et Scripturæ divinæ manifeste repugnat. Primum enim Isaïæ 1. describens Dominus dispositiones ad justificationem, primo loco ponit internam conversionem: *Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perverse, discite benefacere.* Deinde ultimo loco collocat eleemosynam; *Subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam* (1).

Deinde Joannes Baptista, Matth. III. cum dixisset: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excindetur, et in ignem mittetur,* explicat quis sit fructus bonus, dicens: *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ* (2). Ex quo loco docemur, non sufficere opera bona, qualis est eleemosynarum largitio ad placandum Deum, nisi ex vera pœnitentia oriantur et hominem ex animo respuisse testentur.

Præterea Luc. XIII. Dominus ipse ait: *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis.* Cui sententiæ simile est quod Apostolus ait

I ad Corinth. VI. *Neque fornicarii, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt* (3). Quod idem repetit ad Galat. V. ad Ephes. V. et alibi. At si eleemosyna sine innocentia, vel pœnitentia salutem adferre posset, Christi et Apostoli verba falsa esse possent.

Ac (ut alia multa præteream) certe illud Apostoli I ad Cor. XIII. sententiam eorum qui eleemosynas plus quam oportet efferunt, non obscure refellit: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest* (4). Quomodo enim charitatem habet, qui nec Deum timet, nec hominem reveretur? et qui non solum Deum et proximum offendere non veretur, sed neque animimum tam sceleratum exuere, neque per veram pœnitentiam Deo reconciliari satagit? Adde quod hanc sententiam accurate refellit S. Augustinus in Enchirid. cap. 76. et lib. XXI. de Civitate Dei, cap. 27. et eum secutus S. Gregorius lib. XII. Moralium, cap. 24. Sed objectiones solvendæ sunt.

Prima objectio sumitur ex cap. XI. Lucæ, ubi Dominus ait: *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis* (5).

Respondeo: Locus evangelicus variis modis explicari solet. Aliqui docent, non commendari in his verbis eleemosynam, sed redargui Pharisæos, qui existimabant, per eleemosynam mox expiari furta et rapinas, et omnia omnino peccata. Quocirca verbum Græcum, *δοτε*, non reddunt *date*, sed *dati*. Vel si reddatur, *date*, dicunt, accipiendum esse ironice, non proprie. Hæc sententia, quam indicat in commentario hujus loci Cardin. Cajetanus, non videtur recipienda, quoniam omnes alii interpretes, tum Latini, tum Græci, quos paulo infra citabimus, agnoscunt hoc loco commendationem eleemosynæ.

Alia est expositio S. Augustini in Enchirid. cap. 76. et serm. 30. de verbis Domini, qui docet, Christum his verbis generatim eleemosynæ studium commendasse, non solum erga alios, sed etiam erga se. Et quoniam qui a se incipit secundum ordinem charitatis, is primum animæ suæ eleemosynam facit, eam purgando a vitiis per conversionem et

(1) Isaï I, 16.—(2) Mat. III, 10.—(3) Luc. XIII, 3; I Cor. VI, 9.—(4) I Cor. XIII, 3.—(5) Luc. XI, 41.

pœnitentiam: deinde proximos per eleemosynam, sive corporalem, sive spiritualem juvat: ideo vere dictum esse scribit Augustinus: *date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis.*

Hæc explicatio veram atque utilem doctrinam continet, sed non videtur tamen propria et litteræ inhærens explicatio esse. Nam nomine eleemosynæ, cum hoc nomen absolute ponitur, omnes intelligunt opus misericordiæ erga alios. Deinde verba illa, quæ proxime præcedunt: « Verumtamen quod superest, date eleemosynam, etc. », satis aperte indicant, locutum esse Dominum de eleemosyna, quæ fit erogando pauperibus facultates. Nam etiamsi Beda in commentar. hujus loci, illud, « quod superest », ita exponat, ac si dictum esset, de cætero, vel quod restat agendum, tamen Græca vox, *τα εὐδοντά*, perspicue significat, facultates, quæ supersunt, aut quæ adsunt, ut sit sensus: *Date eleemosynam de eo quod habetis, et omnia munda sunt vobis.*

Tertia expositio est S. Basilii in quæstionibus brevioribus, quæst. 271. qui docet, non loqui Dominum de expiatione omnium peccatorum, sed eorum tantum, quæ nascuntur ex avaritia, ut furti, rapinæ, usuræ et similia. Ut sensus sit, vos Pharisæi habetis cor plenum rapinis et furtis, sed, date eleemosynas ex iis facultatibus, quas habetis, et omnia vestra furta, et rapinæ expiabuntur. Ubi addit Basilius, peccata per avaritiam contracta mundari per largam eleemosynarum largitionem, non quidem principaliter, sed ut per fructus dignos pœnitentiæ, causam enim principalem purgationis peccatorum esse gratiam Dei, et sanguinem Jesu Christi.

Quarta expositio, quæ videtur omnium optima, est Euthymii et Theophilacti in hunc locum, et fortasse etiam Ambrosii in eundem locum, et S. Maximi sermon. 1. de eleemosyna. Docet hæc sententia, Dominum commendasse præcipue studium eleemosynæ, quoniam alloquebatur Pharisæos, quorum præcipuum vitium erat avaritia. Quemadmodum enim medicus aliquis peritus, si videat originem variorum morborum in aliquo ægroto esse repletionem, dicere poterit, adhibe inediam, et integre convalesces; quia videlicet radice principalis morbi sublata, cæteri morbi facile tolli poterunt. Sic enim Dominus dicit Pharisæis: *Date eleemosynas,*

et omnia munda sunt vobis. Quoniam cum radix omnium malorum, præcipue in Pharisæis, avaritia esset, si ea per virtutem contrariam evulsa fuisset, facile illi ad fidem et pœnitentiam, ac per hoc ad plenam salutem animi pervenissent.

Secunda objectio. Dominus promisit Matth. V. misericordiam misericordibus: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et Matth. VI. *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater vester peccata vestra.* Et contra, Jacobi II. dicitur: *Judicium sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam* (1). Videntur igitur homines misericordes, etiamsi alioqui perditæ vivant, securi de sua salute, propter apertam Domini promissionem.

Respondeo: Cum Dominus ait: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur;* ostendit misericordiam esse rem Deo gratam et ingenti præmio remunerandam: non tamen solam sufficere ad salutem. Singulæ enim virtutes per se ducunt ad regnum, nisi aliunde sit impedimentum, hoc est, nisi desint aliæ virtutes.

Illud: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum etc.*, non tam docet quid sufficiat, quam quid necessario requiratur ad peccati expiationem. Ideo enim dicitur Deus remissurus nobis peccata nostra, si nos fratribus nostris dimiserimus peccata eorum, quoniam nisi nos dimiserimus, nec nobis dimittetur, ut notat S. Augustinus in lib. XXI. de civitate Dei, cap. ult. ubi etiam monet, posse hunc totum locum referri ad peccata venialia, ideo enim dictum esse: *Pater dimittet vobis*, id est, vobis justis, qui patrem habetis Deum. Et, *peccata vestra*, id est, qualia justis habere possunt, quotidiana ac levia, quæ per eleemosynam remissionis injuriæ facile condonantur.

Denique S. Jacobus recte dixit: *Judicium sine misericordia ei, qui non fecerit misericordiam: quoniam vel unum crimen non deletum, sufficit ad damnationem, dicente eodem Apostolo: Qui offendit in uno, factus est omnium reus.* At non dixit Jacobus, misericordia sine judicio ei qui fecerit misericordiam, quia non sufficit unum opus bonum ad salutem, sicut sufficit unum crimen ad damnationem. Dixit tamen, superexaltat autem misericordia judicium, quia misericordia, qua Deus cum bonis, justis et misericordibus

(1) Mat. V, 7; ibid. VI, 15; Jacob. II, 13.

utetur, ipsum iudicium, quo damnabuntur immisericordes, magis eminere faciet. Vel juxta Græcos codices, misericordia super-exaltat *κατακαυχῆται* iudicio, id est, exultat et gloriatur supra iudicium, illudque vincit et superat. Et ideo iudicium sine misericordia immisericordibus fiet; ne si cum misericordia fieret, cogeret ipsa misericordia iudicium aliquid remittere de rigore sententiæ adversus immisericordes.

Tertia objectio. Scriptura divina Tobiae IV. manifeste pronunciat, non posse perire eos, qui eleemosynas faciunt. Sic enim ait: *Eleemosyna ab omni peccato, et a morte liberat, et non patitur animam ire in tenebras*. Cui simile est illud Ecclesiast. III. *Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosyna extinguit peccatum* (1). Et confirmari potest hæc objectio testimoniis Patrum, qui eleemosynam comparant cum Baptismo, quia sicut non potest baptizatus perire, si gratiam Baptismi conservet usque in finem, sic etiam non potest misericors homo perire, qui usque ad finem in eleemosynæ studio perseveret. Cyprianus in sermone de eleemosyna, explicans verba Ecclesiastici jam citata; « Hic », inquit, « ostenditur et probatur, quia sicut lavacro aquæ salutaris, gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis, atque operibus justis delictorum flamma sopitur ». Ambrosius sermon. 31. « Eleemosyna », inquit, « quodam modo animarum aliud est lavacrum, sicut ait Dominus: Date eleemosynam, et omnia munda sint vobis, nisi quod salva fide dixerimus, indulgentior est eleemosyna, quam lavacrum. Lavacrum enim semel datur; et semel veniam pollicetur: eleemosynam autem quoties feceris, toties veniam promereris ». Chrysostomus homil. 23. in Acta Apostolorum: « Non est », inquit, « peccatum, quod non possit purgare eleemosyna, quodve non possit extinguere. Omne peccatum infra illam stat ». Leo sermon. 5. de collectis: « Eleemosynæ », inquit, « peccata delent, mortem perimunt, et pœnam perpetui ignis extinguunt ».

Respondeo: Loquuntur Ecclesiasticus et Tobias de eleemosynis, quæ sunt fructus pœnitentiæ. Vere enim ejusmodi eleemosynæ partim ut dispositiones ad justificationem, peccatum etiam quoad culpam, suo modo delent, dum gratiam impetrant justificationis; partim post acceptam remissionem culpæ satisfaciunt pro pœna temporali, et suo quo-

dam modo peccatum extinguunt. Et eodem modo sancti Patres comparant eleemosynas ex pœnitentia procedentes cum Baptismo. Sicut enim Baptismus culpam, et pœnam tollit, ita ut si quis mox a Baptismo decedat, nihil sit ei periculi vel a gehenna, vel a Purgatorio. Sic etiam eleemosynæ, culpa jam remissa per pœnitentiam, satisfaciunt pro pœna temporali. Atque ita eleemosyna conjuncta cum pœnitentia est alter Baptismus, et in eo excellit, ut Ambrosius ait, quod Baptismus semel tantum, eleemosyna sæpius peccata dimittit.

Objectio quarta. Dominus Matth. XXV. cap. totum examen futuri iudicii circa eleemosynas constituisse videtur, non igitur damnatur, nisi qui eleemosynas non fecerunt, neque salvantur, nisi qui eas fecerunt. Quare sanctus Augustinus serm. 1. in Septuagesima, qui est 50. de tempore, inducit Christum in iudicio sic loquentem: « Difficile est, ut si examinem vos, et appendam vos, et scruter diligentissime facta vestra, non inveniam unde vos damnem; sed ite in regnum: Esurivi enim, et dedistis mihi manducare etc. ».

Respondeo: In die iudicii non solum de eleemosyna, sed etiam de aliis omnibus rebus, ex quibus bene, vel male meriti fuerimus, rationem Deo reddaturi sumus. Alioqui non diceret Dominus Matth. XII. *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicii* (2). Cur autem exemplum examinis Dominus posuerit in eleemosyna, illa causa fuit, ut ex ea de rebus gravioribus iudicium faceremus. Nam si damnabitur qui res suas non dederit, quid fiet de eo, qui rapuerit alienas? et coronabitur, qui res vilissimas cum pauperibus communicaverit: quo præmio dignus erit qui vitam ipsam pro Dei honore posuerit?

Ad locum sancti Augustini respondeo, non significari illis verbis, in die iudicii invenienda esse peccata in hominibus justis, ob quæ damnari possint, sed ob quæ damnari potuissent, nisi ea per dignam pœnitentiam, et pœnitentiæ fructus, inter quos eleemosynæ sunt, delere studuissent. Sic enim explicat idem Augustinus cum subjungit: « Non ergo itis in regnum, quia non peccastis, sed quia vestra peccata eleemosynis redemistis ».

Porro S. Augustinum non loqui de eleemosynis sine pœnitentia, perspicuum est ex verbis sequentibus, ubi reprehendit S. Au-

(1) Tob. IV, 14; Eccl. III, 33. — (2) Mat. XII, 36.

gustinus sterilem pœnitentiam, quæ nomen pœnitentiæ non meretur, ac docet, illam pœnitentiam esse necessariam, quæ parit fructus eleemosynæ, et citat illud Matth. III. *Facile fructus dignos pœnitentiæ* (1). Itaque cum dicit, peccata eleemosynis redimi, intelligit de eleemosynis, quæ sunt veræ pœnitentiæ fructus. Quod etiam clarius docet in Enchirid. cap. 69. et 70.

CAPUT IV.

Eleemosynas esse opera meritoria, et satisfactoria, ac multos præterea fructus habere.

Alter error est recentium omnium hæreticorum, qui tametsi eleemosynas utiles esse non negant, tamen negant eas ad merendam vitam æternam, aut ad satisfaciendum pro peccatis, aliquam vim habere. Sed hic eorum error satis refutatus est, tum in IV. lib. de Pœnitentiâ, tum in V. de Justificatione. His igitur omissis, nos hic breviter attingemus eleemosynæ fructus, quos Catholici confitentur, qui sex numerari posse videntur.

Primum enim eleemosyna, si ab homine justo, et ex vera charitate fiat, meretur vitam æternam, quod verbis disertis Dominus docet, cum ait Matth. XXV. *Percipite regnum, quod vobis paratum est a constitutione mundi. Esurivi enim et dedistis mihi manducare etc.* (2). Idem docent S. Cyprianus in serm. de eleemosyna, et alii Patres passim.

Neque videtur contemnendum, quod quidam observant, non sine mysterio portas tabernaculi, quod Sancta Sanctorum dicebatur, ex ligno olivæ fieri debuisse III Reg. VI. Nam per Sancta Sanctorum vitam æternam significari, docet Apostolus ad Hebr. VI. per olivam autem significari misericordiam, passim docent Patres, ac præsertim S. Jo. Chrysostomus hom. 79. in Matthæum, contra autem portæ inferorum ferreæ describuntur in Psal. CVI. ut intelligamus per misericordiam aditum patefieri ad vitam æternam, per inhumanitatem ad gehennam.

Secundo, eleemosyna satisfactio est pro peccatis. Id quod satis probant testimonia Scripturæ et Patrum, quæ paulo ante allata sunt, videlicet in tertia objectione capituli superioris.

Tertio, auget fiduciam apud Deum, et gaudium spirituale. Quamvis enim id commune sit cum omni opere bono, tamen præcipue convenit eleemosynæ, cum per eam Deo simul, et proximo gratum præstemus obsequium, et sit opus, quod facile cognoscitur esse bonum. Tobiae IV. *Fiducia magna erit coram summo Deo eleemosyna, omnibus facientibus eam*. Ad Hebr. X. *Vinctis* (inquit Apostolus) *compassi estis, nolite itaque amittere confidentiam vestram* (3). S. Cyprianus eleemosynam appellat « solatium grande credentium, securitatis nostræ salutare præsidium ». Similia vide apud Chrysostomum hom. 34. in Genes. et alibi.

Quarto, conciliat benevolentiam multorum, qui pro benefactoribus Deum precantur, eis que vel gratiam conversionis, vel donum perseverantiæ, vel incrementum gratiæ, et gloriæ, impetrant. Nam his omnibus modis intelligi potest, quod Dominus ait: *Pacite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Luc. XVI. Huc etiam illud pertinet: *Qui recipit justum, in nomine justî, mercedem justî accipiet* (4), Matth. X. hoc est, qui justum eleemosynis suis fovet, particeps erit meritorum ipsius. Quemadmodum S. Petrus Tabbitham, corporaliter mortuam, ad preces viduarum, quæ ab ea eleemosynas acceperant, excitavit: ita sæpe Deus, spiritualiter mortuos, excitat ad preces sanctorum pauperum, qui pro benefactoribus suis orant.

Quinto, eleemosyna dispositio est ad gratiam justificationis, si fiat ab eo, qui pœnitentiam agere incipit, et ex Dei motione, et auxilio speciali. De hoc fructu loquitur Salomon Proverb. XV. *Eleemosynis, et fide, delicta purgantur*. Et Dominus Luc. XI. ut supra exposuimus; *Date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis*. Et Luc. XIX. cum dixisset Zachæus: *Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, etc.*, adjunxit Dominus: *Hodie salus huic domui facta est*. Denique Actor. X. *Eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. Et nunc mitte Joppen, et accerse Simonem, etc.* (5). Ex quo loco probat S. Augustinus in I. lib. de prædestinat. Sanctorum cap. 7. Cornelium per eleemosynas impetrasse a Deo gratiam fidei Christianæ, et perfectæ justificationis.

Sexto, eleemosyna sæpe causa est majoris

(1) Mat. III, 8. — (2) Mat. XXV, 34. — (3) Tob. IV, 12; Heb. X, 34. — (4) Luc. XVI, 9; Mat. X, 41. — (5) Prov. XV, 27; Luc. XI, 41; Luc. XIX, 8; Act. X, 4.